

КОНЦЕПЦІЯ МОНІТОРИНГУ ТА НАУКОВОГО СУПРОВОДЖЕННЯ НАДРОКОРИСТУВАННЯ

Рудько Г.І., Нецький О.В.

Державна комісія України по запасах корисних копалин, Київ, Україна, rudko@drz.gov.ua

Окреслені концептуальні основи моніторингу надрокористування локального рівня – нового інструменту ефективного управління державним фондом надр. Схарактеризовано особливості реалізації моніторингу надрокористування в контексті існуючої нормативної бази. Виконано схематизацію процедури проведення моніторингу надрокористування з метою формування основи автоматизованої інформаційної системи моніторингу надрокористування локального (об'єктового) рівня.

MONITORING APPROACH AND SCIENTIFIC MAINTENANCE OF THE SUBSURFACE MANAGEMENT

Rudko G.I., Netskyi O.V.

State Commission of Ukraine on Mineral Resources, Kyiv, Ukraine, rudko@drz.gov.ua

The conceptual basics of subsurface management monitoring at the local level were outlined as a new tool for effective management of the State Subsoil Fund. The implementation features of subsurface management monitoring were characterized in the context of effective regulatory framework. Schematization of subsurface management monitoring was achieved in order to form the basis of automated information system for subsurface management monitoring at local (object) level.

Концептуальні основи моніторингу надрокористування. Наукові концепції щодо визначення поняття "моніторинг" сформовані в 70-80-х роках ХХ століття в роботах Ю.А. Ізраеля, І.П. Герасимова, Н.Ф. Реймерса, І.В. Бестужева-Лади та інших. У той час дискусійні питання переважно виникали навколо змісту моніторингу, як системи що виконує лише функції спостереження, оцінки і прогнозування або ще й додатково контролю оцінювання та управління, а також "запобігання". Сучасні концепції моніторингу спрямовані суто на управління, а відсутність такої спрямованості зумовлює надлишок й нестачу інформації, її непотрібність. Зокрема, реалізація екологічного моніторингу в зарубіжних країнах також передбачає його обов'язковий взаємозв'язок з системами управління та реагування.

Інформаційне забезпечення процесу управління природно-технічною системою В.Т. Трофимовим викладене таким чином: "Я розумію "інформаційне забезпечення процесу управління природно техногенною системою" як співучасть в управлінні. Ця участь (співучасть) здійснюється розробкою, на основі постійних спостережень, оцінювання і прогнозування розвитку об'єкта, геологічно обґрунтованих управлінських рішень його оптимального функціонування. Саме цим шляхом геологи, інженер-геологи та інші беруть участь у співуправлінні об'єктом. Інших методів управління (адміністративно-правових, економічних, інженерно-технічних) геологи в своєму арсеналі, як правило, не мають".

Розвиток системи державного моніторингу доквілля в Україні відбувається в межах напрямів, обумовлених Положенням про державну систему моніторингу доквілля, затвердженим постановою Кабінету міністрів України від 30.03.1998 № 391. Відповідно до даного Положення, державна система моніторингу доквілля – це система спостережень, збирання, оброблення, передавання, збереження та аналізу інформації про стан доквілля, прогнозування його змін і розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень про запобігання негативним змінам стану доквілля та дотримання вимог екологічної безпеки.

Моніторинг доквілля здійснюється Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Державним агентством України з управління зоною відчуження, Міністерством охорони здоров'я України, Міністерством аграрної політики і продовольства України, Державним агентством лісових ресурсів України, Міністерством екології та природних ресурсів України (Мінприроди), Державною службою геології та надр України (Держгеонадра), Державним агентством водних ресурсів України, Державним агентством земельних ресурсів України, Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, їх територіальними органами (у разі їх

утворення), органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань екології та природних ресурсів, а також підприємствами, установами та організаціями, що належать до сфери їх управління, які є суб'єктами системи моніторингу за загальнодержавною і регіональними (місцевими) програмами реалізації відповідних природоохоронних заходів. У Положенні також визначені об'єкти моніторингових спостережень, закріплені для зазначених суб'єктів.

Останнім часом в Україні реалізується нова концепція моніторингу локального (об'єктового) рівня, що стосується виконання користувачами надр особливих умов користування надрами, а також наукового супроводження надрокористування. Витоки формування такої концепції обумовлюються постановою Кабінету міністрів України від 30.05.2011 № 615, що затверджує Порядок надання спеціальних дозволів на користування надрами. У Порядку зазначається, що проведення моніторингу та наукового супроводження (далі – МтНС) виконання особливих умов користування надрами, передбачених спеціальним дозволом та угодою про умови користування надрами, здійснюються спеціалізованими державними геологічними підприємствами, установами та організаціями.

Необхідність впровадження моніторингу надрокористування також пояснюється необхідністю наукового супроводження робіт користувача надр на локальному рівні для досягнення оптимального балансу в системі "навколишнє природне середовище – інтереси користувача надр – інтереси держави", значним техногенним впливом гірничодобувної діяльності на різні компоненти навколишнього природного середовища (у т.ч. геологічне середовище).

Реалізація МтНС в Україні. На виконання постанови Кабінету міністрів України від 30.05.2011 № 615, Мінприроди та Держгеонадра розроблено Положення про проведення моніторингу та наукового супроводження надрокористування.

Положення регулює процедуру проведення моніторингу та наукового супроводження виконання надрокористувачем особливих умов користування надрами, передбачених спеціальним дозволом на користування надрами та угодою про умови користування надрами, з метою надання надрокористувачам наукових консультацій та фахових рекомендацій з питань ефективного та раціонального використання надр.

Відповідно до Положення, моніторинг та наукове супроводження це: 1. системне регулярне спостереження за об'єктом надрокористування і виконанням умов, передбачених спеціальним дозволом на користування надрами та його невід'ємною частиною – угодою про умови користування надрами; 2. оцінка стану, моделювання та прогнозування змін геологічного середовища (далі – ГС); 3. консультативно-методичне забезпечення всіх етапів, стадій та видів робіт, передбачених програмою робіт на ділянці надр, розроблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо оптимізації цих етапів, стадій та видів робіт, надання допомоги надрокористувачеві у дотриманні вимог нормативно-правових актів, загальнодержавних та галузевих нормативних документів.

Об'єктом МтНС є: 1. ділянка надр, що надається у користування та визначена у дозволі, угоді, програмі робіт; 2. зміни ГС в зоні очікуваного впливу робіт з користування надрами.

Структурно-інформаційне забезпечення системи МтНС. Проведення моніторингу та наукового супроводження здійснюють спеціалізовані державні геологічні підприємства, установи та організації які визначаються Держгеонадрами України на конкурсних засадах, урахувавши їх статутні завдання та спеціалізацію.

Розробка програм, проектів і власне проведення моніторингу РТКК здійснюється в єдиному інформаційному просторі, що передбачає застосування єдиних: нормативної та методичної бази, форм і форматів представлення інформації, систем класифікаторів тощо.

Схема проведення МтНС викладена на рис. 1 і може слугувати основою для створення автоматизованої інформаційної системи МтНС надрокористування локального (об'єктового) рівня.

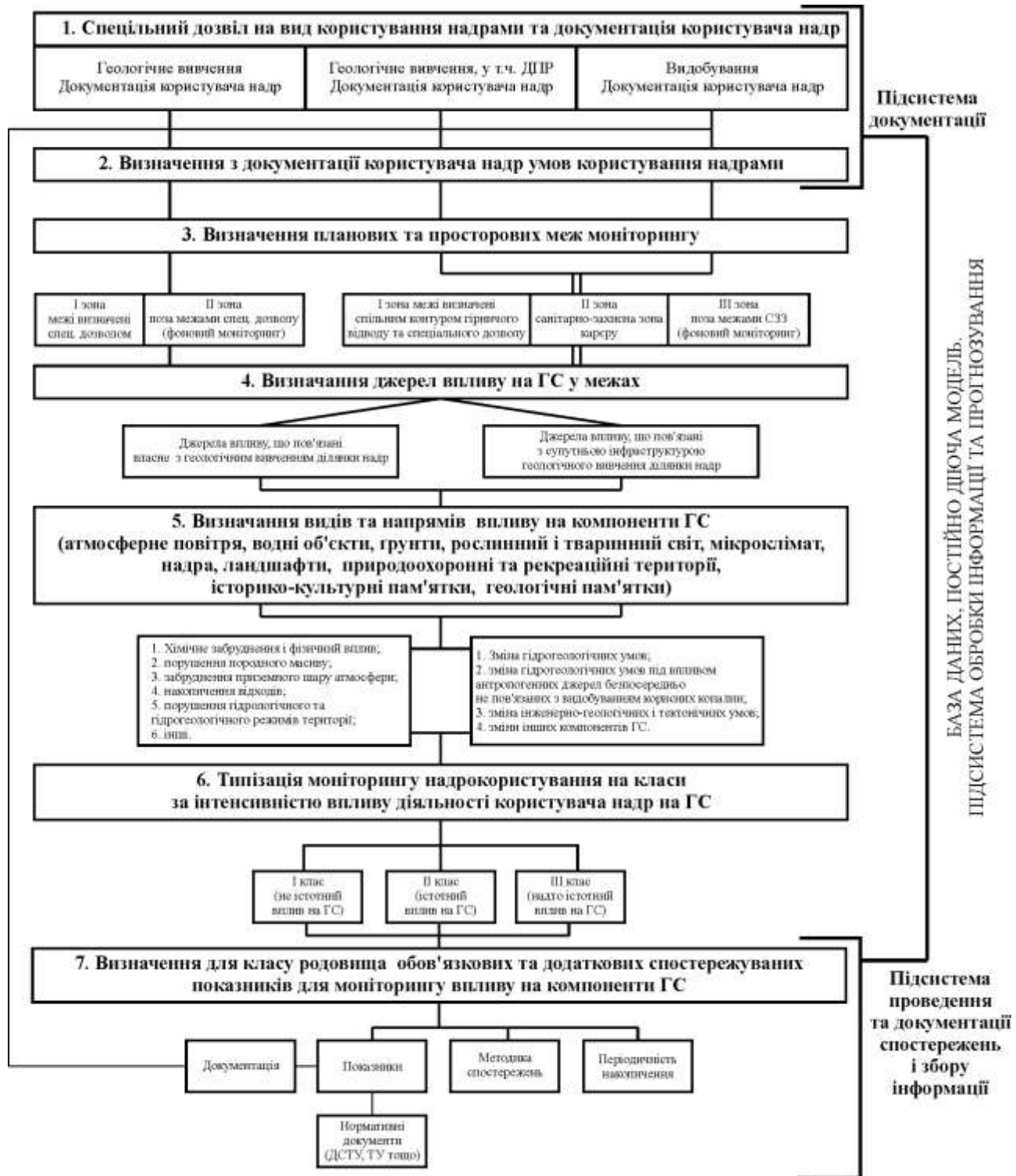

Рис. 1. Схема МТНС надкористування

Висновки.

1. На поточному рівні для розвитку системи моніторингу локального рівня слід удосконалити єдину методичну базу проведення моніторингу надкористування спеціалізованими організаціями; для організації системи моніторингу слід розробити принципи функціонування єдиного інформаційного простору на основі автоматизованих інформаційних систем; сприяти формуванню зацікавленості користувачів надр у проведенні моніторингу надкористування, шляхом тісної співпраці зі спеціалізованими організаціями.

2. Система моніторингу та наукового супроводження надкористування локального рівня повинна кореспондуватись із системою державного моніторингу довкілля.

3. Для підвищення ефективності геологорозвідувальних і видобувних робіт, повноти вилучення та комплексності використання корисних копалин, охорони навколишнього

природного середовища слід забезпечити науковий супровід геологорозвідувальних та гірничодобувних робіт.